

Monitoring wizyjny – część II

W praktyce
organów bezpieczeństwa

podinsp. Jacek Wróbel
nadkom. w st. spocz. Piotr Podsiedlik
Zakład Prewencji i Ruchu Drogowego

Monitoring wizyjny – cz. II

W praktyce organów bezpieczeństwa

Katowice 2017

Redakcja:
mł. insp. Dariusz Walczak

Redakcja techniczna i korekta:
Paweł Mięsiak

© Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2017. Pewne prawa zastrzeżone.

Niniejsza publikacja w całości stanowi materiał dydaktyczny Szkoły Policji w Katowicach.
Publikacja dostępna jest na licencji:
Creative Commons – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych
3.0 Polska (CC-BY-NC-ND) 3.0. Polska.

Postanowienia licencji są dostępne pod adresem:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/legalcode>

Spis treści

Wstęp	4
1. Monitoring wizyjny a prewencja	5
2. Wykorzystanie nagrań systemu monitoringu wizyjnego w praktyce organów ścigania	13
3. Monitoring wizyjny w prewencyjnej ochronie obiektu	18
3.1. Stacja monitorująca i zakres obowiązków operatora monitoringu wizyjnego	18
3.2. Określenie wymagań związanych ze stanowiskiem operatora monitoringu wizyjnego	21
Literatura	24

Wstęp

Przypadło nam żyć i pracować w czasach ogromnego i bardzo szybkiego rozwoju techniki i informatyki, które we wszystkich dziedzinach życia służą człowiekowi. Dynamiczny rozwój cyfryzacji świata niesie za sobą jednak wiele zagrożeń, związanych z wykorzystaniem dobrodziejstw współczesności do celów własnych i niekiedy niezgodnych z prawem. W związku z tym szeroko pojęte instytucje i organizacje powołane do walki z przestępczością nie mogą pozostawać w tyle w tym swoistym wyścigu cyfrowych zbrojeń.

Powyższa publikacja dotyczy tylko maleńkiego fragmentu jednej z dziedzin walki z przestępczością za pomocą techniki informatycznej, a mianowicie wykorzystania **monitoringu wizyjnego**.

W tej 3-częściowej pracy przybliżone zostały podstawowe aspekty wykorzystania przez organy ścigania bardzo skutecznego środka do walki z przestępczością jakim jest właśnie monitoring wizyjny. Każda z części publikacji odnosi się do innej problematyki, jednakże są ze sobą powiązane tematyką wykorzystania monitoringu wizyjnego w pracy współczesnej Policji.

Publikacja w swoim zamyśle nie ma stanowić kompendium wiedzy na temat tej dynamicznie rozwijającej się problematyki. Lektura skryptu daje jednak solidny fundament do przyswojenia wiedzy w zakresie praktycznego wykorzystania monitoringu wizyjnego w codziennej służbie Policji, ale i innych służb. Skrypt powinien być szeroko wykorzystywany zarówno w procesie dydaktycznym szkoleń podstawowych, jak i kursów specjalistycznych.

Rozdział 1.

Monitoring wizyjny a prewencja

Słowo **prewencja** pochodzi z języka łacińskiego, gdzie *prae-venio* znaczy poprzeczam, uprzeczam (dosłownie – przychodzę wcześniej, przed kimś). Prewencja oznacza zapobieganie czemuś, zwłaszcza naruszeniom norm prawnych¹.

Prewencja to inaczej zapobieganie złym zjawiskom i zagrożeniom, usuwanie ich przyczyn. Składają się na to różnego rodzaju działania prowadzone przez instytucje i służby państwowe, organizacje społeczne i inne podmioty, które muszą (ze względu np. na obowiązki wynikające z ustaw) lub chcą pełnić rolę prewencyjną. Są to np. Policja, straż pożarna, inspekcja pracy, ubezpieczyciele, lokalne społeczności.

Działania prewencyjne mają różnorodny charakter, a przede wszystkim polegają na uświadamianiu jakie zachowania albo ich brak jest źródłem określonych zagrożeń, co jest dozwolone, a co zabronione i że naruszanie prawa jest karalne. W parze z uświadamianiem idą nierzadko kontrole stanu przestrzegania przepisów i norm. Prewencja jest skierowana z jednej strony na tych, którzy mogą być sprawcami niedozwolonych czynów, z drugiej – na tych, którzy mogą być poszkodowanymi. Działalność prewencyjna skierowana natomiast na potencjalnych sprawców niedozwolonych czynów nie sprowadza się tylko do szerzenia wiedzy.

Wśród klasyków filozofii państwa i prawa popularny jest pogląd, że powstanie państwa jako wspólnoty ludzi spowodowane było strachem przed utratą życia, wolności, własności itd., panującym w stanie natury². Można więc uznać ten fakt za jeden z pierwszych sposobów zapobiegania przez ludzi zjawiskom odczuwanym przez nich jako co najmniej niepożądane. Przez setki lat istnienia różnych form państwowości zapobieganie przestępstwom polegało głównie na ciągłej rozbudowie wszelkiego

¹ *Słownik wyrazów obcych PWN*, E. Sobol (red.), Warszawa 2002, s. 896.

² M. Szyszkowska, *Zarys filozofii prawa*, Białystok 2000, s. 130-132.

rodzaju służb o charakterze policyjnym oraz na surowym karaniu wszelkich przestępstw. Jednakże prawie 250 lat temu włoski prawnik i ekonomista Cesare Beccaria przedstawił rewolucyjny pogląd, który można uznać za motto zwolenników prewencji kryminalnej: „Lepiej jest zapobiegać przestępstwom niż za nie karać”. Prewencja w ramach prawa karnego oznacza przede wszystkim karanie. Rola kary jest określona jako sprawiedliwa odpłata za czyn, jednak w różnych szkołach prawa karnego wymienia się także jej funkcję prewencyjną.

Kontrola społeczna polegająca na nadzorowaniu zachowania jednostek przez otoczenie, z którym pozostaje w jakiejś osobistej więzi, do którego przynależą, odgrywała największą rolę w zapobieganiu przestępstwom we wspólnotach przedpaństwowych. Podkreślany jest fakt, że wpływ ten jest często znacznie silniejszy od przymusu wywieranego przez aparat państwowy. To kontrola społeczna była czynnikiem wpływającym m.in. na zapobieganie popełnianiu przestępstw w społecznościach nie znających prawa i przymusu zinstytucjonalizowanych przez organizacje polityczne. Jednakże w warunkach wzrostu skupisk miejskich i równocześnie nieporównywalnie większej mobilności jednostek, nieformalna kontrola społeczna straciła znaczną część swojej mocy.

Miejsce nieformalnej kontroli społecznej zostało w dużej mierze zastąpione przez techniczne środki inwigilacji oraz przyznanie odpowiednim służbom uprawnień do korzystania z nich.

Brak jest zgody co do tego, jak dyscyplina naukowa za przedmiot swojego zainteresowania obrała zapobieganie przestępczości. H. Gross, twórca naukowej kryminalistyki, jako pierwszy wyróżnił pogląd, że zapobieganie przestępczości znajduje się w polu zainteresowania kryminalistyki. Podobne stanowisko zajmują również inni uczeni. Także współcześnie panuje zgoda do prewencyjnej roli kryminalistyki, chociaż poszczególni autorzy nadają różne znaczenie problematyce zapobiegania przestępczości.

W swojej typologii zapobiegawczej T. Hanausek wyróżnia trzy kierunki³:

- związany z czynnikiem zagrażającym,
- związany z czynnikiem zagrożonym,
- związany z okolicznościami kształtującymi zagrożenie.

Czynnik zagrażający to potencjalny sprawca przestępstwa. Jako środek zapobiegawczy można zastosować rozmowę ostrzegawczą, która wydaje się raczej mało skuteczna oraz obserwację. Drugi kierunek – czynnik zagrożony, to potencjalna ofiara lub obiekt. W tym wypadku działalność prewencyjna miałaby polegać na ostrzeżeniu i przekazaniu informacji mających utrudnić popełnienie przestępstwa, a następnie na sprawdzaniu wdrażania przekazanej wiedzy w życie i dyskretnym czuwaniu. W przypadku trzeciego kierunku – to kontrola miejsc, gdzie prawdopodobieństwo przestępstw jest wyższe od przeciętnego oraz inicjatywy mające ograniczyć liczbę takich miejsc.

Monitoring wizyjny jest przede wszystkim postrzegany jako środek prewencji kryminalnej i poprawy poczucia bezpieczeństwa. Systemy kamer mają za zadanie zastąpić „czujne oko sąsiadów”.

Przeciwnicy monitoringu wizyjnego określają go jako ziszczenie się koszmaru rodem z powieści G. Orwella *Rok 1984* czy jako spełnienie marzeń J. Benthama z jego koncepcją *panopticonu*, gdzie obserwowany nie widział swojego nadzorca. Nawet najwięksi zwolennicy szerokiego wykorzystania monitoringu przyznają raczej stwierdzeniu, że ogranicza on w pewien sposób wolność jednostki, lecz uważają, że jest to niewielka cena za uzyskaną poprawę bezpieczeństwa. Pytanie tylko, czy rzeczywiście monitoring wpływa na poprawę bezpieczeństwa i czy naprawdę mamy do czynienia z alternatywą rozłączną: albo wolność, albo bezpieczeństwo⁴.

Głównym argumentem, który ma uzasadnić instalowanie nowych i rozbudowywanie istniejących systemów monitoringu wizyjnego jest zapobieganie przestępczości.

³ Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 61.

⁴ P. Waszkiewicz, *Wielki Brat. Rok 2010. Systemy monitoringu wizyjnego – aspekty kryminalistyczne, kryminologiczne i prawne*, Warszawa 2011, s. 101.

W literaturze wyróżnianych jest kilka mechanizmów prewencyjnego oddziaływania monitoringu. Są to:

- 1) złapanie na gorącym uczynku – sprawcy zostają wykryci i usunięci lub odstraszeni,
- 2) widzimy cię – monitoring odstrasza potencjalnych sprawców, którzy odczuwają większe ryzyko, że mogą zostać ujęci,
- 3) uczęszczane zaułki – monitoring może spowodować, że więcej osób zacznie odwiedzać obserwowane miejsca. Doprowadzi to do większego nadzoru ze strony tych osób, co odstraszy potencjalnych sprawców,
- 4) efektywne zarządzanie – monitoring pozwoli skierować pracowników ochrony do dwuznacznych sytuacji. Co może zapobiec ich przerodzeniu się w przestępstwo,
- 5) rozgłos – monitoring może symbolizować starania poważnego podejścia do przestępczości, co może skłonić do współpracy przestrzegających prawo obywateli, jak i odstraszyć przestępców,
- 6) czas na przestępstwo – monitoring może być postrzegany jako ograniczenie czasu potrzebnego na popełnienie przestępstwa, zapobiegając przestępstwom, które wymagają większej ilości czasu i wysiłku,
- 7) przypominanie – obecność monitoringu może skłonić ludzi do stosowania podstawowych środków zabezpieczających, takich jak np. dokładne zamykanie drzwi i okien w samochodzie, poprzez przypominanie o istniejącym zagrożeniu,
- 8) przewidywany wstyd – obecność monitoringu może skłonić ludzi do stosowania podstawowych środków zabezpieczających ze strachu przed ośmieszeniem się przed obsługą kamer,
- 9) zainteresowanie przezornych – przezorni ludzie będą wybierać monitorowane miejsca na zakupy, parking itp. Ich ostrożność – przestrzeganie procedur prewencyjnych – zmniejsza ryzyko popełnienia przestępstwa,

10) statystyczne zmiany – ludzie zgłaszają (lub Policja rejestruje) mniej przestępstw z powodu życzeniowego myślenia o wpływie monitoringu lub przekonania, że przełożeni robią, co w ich mocy i nie należy ich zniechęcać⁵.

Dodatkowo wyróżnia się jeszcze dwa mechanizmy, które mogą zostać uruchomione przez instalację kamer, wpływając na zapobieganie przestępczości:

- kamery mogą spowodować wzrost pewności siebie wśród personelu sklepów, członków społeczności lokalnej i właścicieli domów, co prowadzi do odstraszenia potencjalnych sprawców,
- dzięki obserwacji prowadzonej za pomocą kamer Policja może dokładniej określić punkty zapalne, czas wzmożonej aktywności przestępczej, sposób działania sprawców, które to informacje w następnej kolejności mogą być wykorzystane do przygotowywania działań prewencyjnych⁶.

Istnieje także możliwość wystąpienia negatywnych skutków wywołanych przez instalacje systemów CCTV. Najczęściej wymieniane to:

- osłabienie czujności funkcjonariuszy oraz mieszkańców, którzy zaczynają zbyt często polegać na technicznych możliwościach systemu monitoringu wizyjnego, tym samym zwiększając szanse potencjalnych sprawców,
- część osób może zrezygnować z uczęszczania w rejony znajdujące się pod nadzorem kamer, tym samym zmniejsza się naturalny nadzór nad nimi⁷.

Warto wymienić jeszcze jeden negatywny efekt spowodowany przez instalację kamer telewizji dozorowanej. Polega on na rozmyciu odpowiedzialności – obserwatorzy zdarzeń przestępnych w terenie, widząc kamery, nie czują się odpowiedzialni za podjęcie interwencji. Uważają, że skoro istnieją służby do tego powołane, to właśnie

⁵ R. Armitage, G. Smyth, K. Pease, *Burnley CCTV evaluation*, [w:] K. Painter, N. Tilley (red.) *Surveillance of Public Space CCTV, Street Lighting and Crime Prevention*, Vol. 10 Crime Prevention Studies, Monsey 1999, s. 225-250.

⁶ M. Gill, V. Turbin, *Evaluating „Realistic Evaluation”* [w:] K. Painter, N. Tilley (red.) *Surveillance of...*, s. 185-193.

⁷ Tamże, s. 185-193.

te służby powinny się tym zajmować. Mechanizm ten zmniejsza prawdopodobieństwo nie tylko podjęcia działań bezpośrednio zmierzających do przerwania takich zachowań, ale nawet zawiadomienia Policji – na zasadzie przekonania, że jeżeli zdarzenie jest obserwowane przez powołane do tego organy, to albo wkrótce będzie podjęta interwencja, albo ich waga nie kwalifikuje się do takiej interwencji. Zasadność tego zagrożenia potwierdzają liczne badania, w tym eksperymentalne, z zakresu psychologii społecznej. Zależność polegająca na tym, że im więcej jest świadków jakiegoś zdarzenia, tym mniejsza szansa, że którykolwiek podejmie działanie została nazwana efektem widza.

Niestety, kamera to nie karabin – nie strzeli do przestępcy w obronie ofiary. We wrześniu 2005 roku życie modelki Sally Anne Bowman skończyło się jak zerwany film. Kamery zarejestrowały cały jej wieczór w centrum Croydon. Wizytę w barze, podróże taksówkami, spotkanie z byłym narzeczonym. Ale śmierć czekała na dziewczynę w zaułku, gdzie nie sięgał wzrok kamer. Brytyjczycy oglądali urywki z jej ostatniego dnia w telewizji. Kilka miesięcy wcześniej mogli obejrzeć terrorystów szykujących się do ataku na londyńskie metro. Zamachowców nie zatrzymano, bo wyglądali jak nieszkodliwi młodzieńcy jadący z plecakami na wycieczkę. Kamery mogą odstraszyć kieszonkowców czy złodziei samochodów, ale nie przestępców zdeterminowanych do popełnienia zbrodni. Do tego potrzebna jest ciężka praca dobrze wyszkolonej i doświadczonej Policji.

Statystyki potwierdzają znaczący spadek kradzieży samochodów i drobnych kradzieży w rejonach nasilonego nadzoru. Ale ogólny poziom przestępczości spada wolniej, niż chcieliby propagatorzy kamer CCTV. Pod koniec lat 90. XX w. nawet rząd Wielkiej Brytanii przyznał, że lepsze oświetlenie ulic byłoby skuteczniejsze od umieszczania kamer. Relacja pomiędzy liczbą kamer a przestępczością nie została nawet porządnie, długofalowo przebadana.

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych uważa⁸, że technologie rejestracji obrazu znajdują coraz szersze zastosowanie – w wielu miejscach – począwszy od kabin dźwigów osobowych, wnętrza środków komunikacji, domków jednorodzinnych, a skończywszy na monitorowaniu hal produkcyjnych, obiektów sportowych, a nawet całych miast. W zależności od celu i okoliczności wideofilmowania obraz rejestrowany przez kamery może być przekazywany do centrum obserwacyjnego, gdzie jest:

- tylko oglądany,
- oglądany i zapisywany na elektronicznych nośnikach informacji,
- tylko zapisywany.

W pierwszym przypadku stosowanie kamer ma na celu np. poszerzenie pola widzenia osoby sprawującej nadzór nad powierzonym terenem. Zebranie w jednym pomieszczeniu obrazu z kilku kamer pozwala wówczas jednej osobie na obserwację terenu z wielu różnych miejsc, co nie byłoby możliwe w warunkach tradycyjnych, tj. bez zastosowania kamer. Kamery do bieżącej obserwacji stosuje się również w celach promocji miejsc turystycznych, takich jak plaże, stoki narciarskie czy też zjawisk przyrodniczych lub naukowych, np. do podglądu bocianiego gniazda.

Drugi przypadek, tj. obserwację i zapis obrazu na elektronicznych nośnikach informacji, stosuje się wtedy, gdy oprócz doraźnego celu jakim jest obserwacja terenu istnieją też inne, np. zapamiętanie obrazu dla celów dowodowych lub zapewnienie możliwości ponownej obserwacji obrazu w celu przyjrzenia się jego szczegółom.

Ostatni przypadek, tj. tylko zapisywanie obrazu – w celu zapewnienia możliwości jego odtworzenia w przyszłości – stosuje się wtedy, gdy rejestracja obrazu ma służyć głównie celom dowodowym i prewencyjnym, tj. zniechęcającym do popełnienia zabronionych czynów na skutek łatwych możliwości ich wykrycia, a równoległa obserwacja i zapamiętywanie wiązałoby się z niewspółmiernie wielkimi kosztami. Ten ostatni przypadek stosowany jest np. w środkach komunikacji miejskiej, w pomieszczeniach, gdzie znajdują się bankomaty, salach kasowych, kasynach itp. Sam

⁸ Zob. *Wymagania w zakresie regulacji monitoringu*.

zapis obrazu stosowany jest również wtedy, gdy chodzi głównie o wykorzystanie go w celach informacyjnych, jak to ma miejsce w przypadku *Google Street View* czy systemu *Zumi*.

W większości przypadków wideofilmowania chodzi jednak o sprawowanie kontroli nad określonym obszarem w celu zwiększenia szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Cel ten jest osiągany głównie poprzez działanie czynnika odstrasżającego od popełnienia określonych czynów zabronionych, typu rozbój, kradzież czy też innych niedozwolonych zachowań, jak również poprzez działania zapobiegawcze, takie jak szybka interwencja ograniczająca lub całkowicie eliminująca wystąpienie niepożądanych zdarzeń. Osiągnięcie wymienionych celów zależy jednak nie od faktu samego stosowania wideonadzoru, ale przede wszystkim od skuteczności jego wykorzystywania w określonym celu. Z danych *London Evening Standard* z września 2007 r. wynika np., że w miejscach o dużej koncentracji kamer nie odnotowano większej wykrywalności przestępstw niż w miejscach, gdzie ich nie było w ogóle. Podobnie jeśli chodzi o liczbę przestępstw – obecność kamer nie wpłynęła na zmniejszenie ich liczby. W większości zastosowań technologii wideofilmowania, zwłaszcza w tych, których celem jest zwiększenie bezpieczeństwa czy też dyscypliny i wydajności pracy, jednym z głównych obiektów wideofilmowania jest człowiek i jego działanie. Zastosowania te określane są często pojęciem wideonadzoru.

Rozdział 2.

Wykorzystanie nagrań systemu monitoringu wizyjnego w praktyce organów ścigania

Minister spraw wewnętrznych Wielkiej Brytanii w latach 1993-1997 M. Howard, stwierdził, że: „systemy CCTV to cudowne technologicznie wsparcie policji. Systemy CCTV łapią przestępców, wykrywają przestępstwa, identyfikują łamiących prawo i pomagają udowodnić im winę”.

Nagrania z systemów monitoringu wizyjnego w pracy organów ścigania i aparatu wymiaru sprawiedliwości stanowią istotny element prewencji kryminalnej, a charakter ich działania można przedstawić następująco:

- Psychologiczny wpływ na funkcjonariuszy pracujących w terenie – świadomość nadzoru ze strony przełożonych może powodować większą stanowczość w działaniu oraz zwiększa przestrzeganie prawa.
- Kryminalistyczny wpływ na pracę śledczą – informacje pochodzące z nagrań mogą pozwolić na wytypowanie potencjalnych sprawców lub świadków, a oprócz tego poznać *modus operandi* sprawców.
- Dowodowy – nie zawsze oznaczający identyfikację indywidualną sprawcy, ale pokazanie całego zdarzenia lub jego wycinka⁹.

Materiał uzyskiwany w wyniku funkcjonowania systemu monitoringu wizyjnego tworzony jest bądź automatycznie, bądź na podstawie ściśle określonych wytycznych funkcjonalnych (nawet w sytuacjach, gdy operator monitoringu samodzielnie prowadzi kamerę). Możliwe jest wykorzystanie zarejestrowanego materiału: natychmiastowe (czynne, proaktywne) i dopiero po jakimś czasie (bierne, reaktywne). Sposób

⁹ P. Waszkiewicz, *Wpływ systemów monitoringu wizyjnego na pracę policji* [w:] E. Gruza, T. Tomaszewski, M. Goc (red.) *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, Warszawa 2008, t. XII, s. 345.

wykorzystania zarejestrowanego materiału musi wynikać z celu monitoringu i być zgodny z określonymi procedurami¹⁰.

Uchwycone przez kamerę monitoringu zdarzenie, w pewnym uproszczeniu, może kończyć się w jeden z trzech sposobów:

1. W trakcie popełnienia przestępstwa lub wykroczenia jego sprawca zostaje zatrzymany przez funkcjonariuszy stojących na straży prawa.
2. Sprawca nie zostaje wprawdzie ujęty „na gorącym uczynku”, ale dzięki nagraniu zostaje zidentyfikowany i zatrzymany.
3. Sprawca nie zostaje zatrzymany w trakcie popełniania kryminalizowanego czynu i organy ścigania nie są w stanie go zidentyfikować, ale zostaje skierowany apel do społeczeństwa o pomoc w jego ujęciu¹¹.

Zakres wykorzystania przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości obrazów z monitoringu:

1. Jako materiał badawczy dla ekspertyz kryminalistycznych, w tym także o charakterze identyfikacyjnym.
2. Jako dowód w postępowaniu sądowym.

W Laboratorium Kryminalistyki Komendy Stołecznej Policji ekspertyzami nagrań z systemów CCTV zajmują się eksperci z Pracowni Badań Zapisów Wizualnych wchodzącej w skład Sekcji Fotografii i Techniki Audiowizualnych. Zadania pracowni są następujące:

1. Wykonywanie ekspertyz na podstawie zapisów wideo zarejestrowanych przez urządzenia monitoringu wizyjnego.
2. Wykonywanie dokumentacji poglądowych z nagrań zarejestrowanych na taśmach magnetowidowych oraz płytach CD i DVD.

¹⁰ M. Ordysińska, *Aspekty prawne funkcjonowania systemów monitoringu wizyjnego w Polsce. Cz. II*, „Systemy Alarmowe” nr 5/2006, s. 86.

¹¹ P. Waszkiewicz, dz. cyt., s. 38.

3. Wykonywanie zdjęć rozpoznawczych osób i rzeczy z nagrań zarejestrowanych na taśmach magnetowidowych oraz płytach CD i DVD.
4. Analiza autentyczności zapisów magnetowidowych.
5. Analiza jakości zapisów magnetowidowych i ich ocena przydatności do identyfikacji osób i rzeczy.
6. Kopiowanie zapisów wideo zarejestrowanych w standardzie TIME LAPS, HI8, SVHS na standard SP, LV VHS.

Na podstawie badań prowadzonych w polskich laboratoriach można wyróżnić następujące możliwości kryminalistycznego wykorzystania nagrań:

1. Odtwarzanie przebiegu zarejestrowanych zdarzeń, co umożliwia odpowiedź na 1. i 4. z siedmiu złotych pytań kryminalistyki – co się wydarzyło? oraz w jaki sposób? Zapis wideo może np. posłużyć określeniu prędkości pojazdów, jeżeli zostanie zarejestrowany dokładny czas nagrania oraz można wyróżnić punkty charakterystyczne na drodze poruszającego się pojazdu, a odległość pomiędzy nimi jest znana.
2. Ustalenie miejsca i czasu zdarzeń, dzięki wiedzy o umiejscowieniu kamery rejestrującej obraz oraz ustaleniu czasu zapisu, można odpowiedzieć na kolejne 2. i 3. ze złotych pytań kryminalistyki – gdzie? i kiedy?
3. Wykonanie zbliżeń i dokumentacji fotograficznej umożliwia ustalenie, jakimi narzędziami posługiwali się uczestnicy zarejestrowanych zdarzeń i daje odpowiedź na pytanie 6. – jakimi środkami?
4. Identyfikacja osób uczestniczących w zdarzeniach pozwala zaś na ustalenie ich tożsamości, zarówno świadków, jak i potencjalnych sprawców, co stanowi ukoronowanie pracy kryminalistycznej – jest odpowiedzią na pytanie 7. – kto?

Wykorzystując zarejestrowany materiał jako dowód w postępowaniu sądowym, należy mieć na uwadze art. 7 k.p.k.¹², który stanowi, iż: *Organy postępowania kształtują*

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego*, Dz.U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.

swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. Natomiast sposób utrwalania czynności procesowych (głównie przesłuchania świadków, podejrzanych lub biegłych) oraz przechowywanie, odtwarzanie i kopiowanie zapisów określa minister sprawiedliwości w rozporządzeniu z dnia 2 czerwca 2003 r.¹³ Wydaje się, że skoro brak jest norm prawnych, które określałyby algorytm postępowania z materiałem uzyskanym z monitoringu wizyjnego, należy stosować przepisy wspomnianego rozporządzenia, mając na uwadze maksymalną ochronę zarejestrowanego materiału przed jego utraceniem, zmianami lub nieuprawnionym dostępem.

Sposób postępowania z tak zarejestrowanym materiałem określa § 2 przedmiotowego rozporządzenia: Po dokonaniu utrwalenia obrazu lub dźwięku z przeprowadzonej czynności procesowej użyty, zgodnie z instrukcją obsługi, nośnik należy zaopatrzyć w metrykę identyfikacyjną zawierającą następujące dane z protokołu przeprowadzonej czynności procesowej:

- 1) sygnaturę akt sprawy i oznaczenie organu przeprowadzającego daną czynność,
- 2) czas i miejsce jej przeprowadzenia oraz zakres jej utrwalenia,
- 3) imiona i nazwiska osób w niej uczestniczących oraz imię, nazwisko oraz funkcję osoby dokonującej utrwalenia,
- 4) typ i rodzaj użytego do utrwalenia urządzenia, wraz z charakterystyką techniczną jego oprzyrządowania,
- 5) warunki oświetleniowe lub akustyczne miejsca utrwalenia;
- 6) dane techniczne użytego nośnika,

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych oraz sposobów ich przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów. Dz.U. Nr 107, poz. 1005.

- 7) warunki i sposób użycia urządzenia utrwalającego oraz nośnika, z uwzględnieniem ilości zapisanych ścieżek dźwięku i szybkości przesuwu taśmy magnetycznej,
- 8) informacje o ewentualnym użyciu przyrządów automatycznych do uruchamiania i zatrzymywania urządzenia utrwalającego albo o jego awarii podczas dokonywania utrwalania lub uszkodzenia nośnika.

Podkreślić należy, iż zarejestrowany materiał może stanowić dowód w toczącym się postępowaniu, jeśli cechuje go:

- **wiarygodność techniczna** – został zapisany w taki sposób, że w momencie odczytywania informacji jej treść nie budzi żadnych wątpliwości (jest czytelna, wyraźna, bez zniekształceń, pewna co do czasu i miejsca rejestracji),
- **wiarygodność proceduralna** – zachowano poufność informacji, nie ma wątpliwości, że żadna ingerencja z zewnątrz w treść informacji nie była możliwa, informacja została odpowiednio oznaczona i była odpowiednio przechowywana¹⁴.

Wpływ prewencyjny nagrań z systemów monitoringu wizyjnego na liczbę popełnianych przestępstw jest raczej wątpliwy, ale w toku prowadzonych postępowań przygotowawczych nagrania mogą być wprost nieocenione. Warunkiem tego jest:

- Odpowiednia jakość nagrań.
- Umiejętne wykorzystanie nagrań przez osoby prowadzące postępowanie przygotowawcze oraz ich współpraca z laboratoriami kryminalistycznymi.

¹⁴ M. Ordysińska, *Aspekty prawne funkcjonowania systemów monitoringu wizyjnego w Polsce. Cz. II*, „Systemy Alarmowe” nr 5/2006, s. 87.

Rozdział 3.

Monitoring wizyjny w prewencyjnej ochronie obiektu

Warto podkreślić, że jeżeli nawet monitoring funkcjonuje w sposób prawidłowy, to konieczna jest koordynacja służb za niego odpowiedzialnych. Przez długi czas takiej koordynacji nie było między strażą miejską a Policją w Poznaniu. Funkcjonariusze nie potrafili się porozumieć co do pokrywania kosztów rozbudowy i obsługi monitoringu. Nie wiadomo było, które służby mają reagować na wezwania. Część kamer obsługiwali policjanci dyżurni na komisariatach, do których obowiązków należało również odbieranie telefonów, kierowanie patrolami czy sprawdzanie danych legitymowanych osób. Chaos kompetencyjny zakończyło dopiero porozumienie miasta z Policją prowadzące do stworzenia Systemu Monitoringu Wizyjnego Miasta Poznania¹⁵. Obecnie monitoring jest więc finansowany z budżetu miasta i obsługiwany przez cywilnych pracowników dyżurnych. Pomimo to nadal 53 kamery pozostają własnością Policji. Nie jest to odosobniony przykład wadliwej koordynacji działań związanych z obsługą miejskiego monitoringu, stąd dążenie do tworzenia zintegrowanych miejskich systemów monitoringu. Poza Warszawą i Poznaniem takie centra powstają m.in. we Wrocławiu i Gdańsku.

3.1. Stacja monitorująca i zakres obowiązków operatora monitoringu wizyjnego

Nie ulega wątpliwości, iż jednym z najważniejszych punktów systemu monitoringu wizyjnego jest centrum monitoringu, czyli tak zwana stacja monitorująca. Od właściwej organizacji której, zarówno w sferze technicznej, jak i funkcjonalnej, zależy skuteczność działania **monitoringu**.

¹⁵ Żynicki P., *Wielka kłeska miejskiego monitoringu*, <http://policyjni.gazeta.pl/> >27.09.2010.

Podstawowym problemem jest ulokowanie stacji monitorującej. Zwykle, w przypadku monitoringu miejskiego, jest to budynek Policji lub urzędu miasta. W przypadku urzędu miasta, stacja często znajduje dla siebie miejsce w pomieszczeniach straży miejskiej. Niezależnie od tego, gdzie ulokujemy stację **monitoringu**, musimy spełnić kilka podstawowych warunków. Przede wszystkim należy wydzielić monitoring na zespół niezależnych bezpiecznych pomieszczeń. Ich liczba oraz wielkość zależy od rozmiaru systemu, jak również od planów rozbudowy. Często spotykanym błędem jest wstawianie urządzeń stacji monitorującej do pomieszczenia dyżurnego Policji lub dyżurnego straży miejskiej. A największym z możliwych błędów jest rozszerzenie zakresu obowiązków dyżurnego o obsługę **systemu monitoringu wizyjnego miasta**. W takiej sytuacji obsługa monitoringu spada na plan dalszy¹⁶.

Stacja monitorująca powinna być zespołem wydzielonych pomieszczeń, przystosowanych do posadowienia tam określonej liczby urządzeń oraz zapewnienia odpowiednich warunków pracy określonej liczbie personelu. Oczywiście, należy przewidzieć konieczność stworzenia odpowiedniej liczby etatów do obsługi stacji, tak by zapewnić stały nadzór nad systemem.

Niezbędne jest także nadanie określonych uprawnień dostępowych, zabezpieczonych hasłami. Bezpieczeństwo stacji **monitorującej** jest jednym z najważniejszych założeń przy opracowywaniu koncepcji funkcjonalnej systemu monitoringu wizyjnego miasta. Niestety, aspekt ten jest jeszcze bardzo często pomijany przez inwestora, co przy obecnym wskaźniku przestępczości jest rzeczą co najmniej dziwną. Wskazane jest, by pomieszczenia te były zlokalizowane na kondygnacjach innych niż piwnica, parter czy ostatnie piętro. Stacja powinna dysponować również systemem antynapadowym, powiadamiającym np. najbliższą jednostkę Policji o zagrożeniach. Logiczne jest, że do stacji dostęp mogą mieć tylko osoby uprawnione. Oprócz kwestii bezpieczeństwa, ma to istotne znaczenie, ponieważ chroni przed wydostaniem się

¹⁶ http://www.monitoring.m3m.pl/centrum_monitoringu_wizyjnego.php.

na zewnątrz informacji, takich jak faktyczne pole widzenia kamer – tzw. martwe pola obserwacji¹⁷.

Ważnym zagadnieniem jest współpraca operacyjna z innymi służbami, takimi jak Policja, straż miejska, straż pożarna, pogotowie ratunkowe itp. Częstym zjawiskiem jest koordynacja działań kilku służb z poziomu stacji monitorującej. Związane jest to zarówno z działaniami operacyjnymi Policji, jak również np. z koordynacją zabezpieczenia imprez masowych. Zastosowanie tu mają mobilne stanowiska monitoringu, jak też mobilne punkty obserwacyjne oparte na kamerach zintegrowanych. Oprócz działań operacyjnych inspirowanych przez inne służby, istnieje konieczność powiadamiania tych służb o zdarzeniach wykrytych przez operatorów monitoringu. Działania te powinny się opierać na bazie opracowanych wcześniej instrukcji postępowania oraz stosownych procedurach.

Skuteczność pracy monitoringu wizyjnego to nie tylko wyrafinowana technologia oraz doskonały sprzęt. Jednym z najważniejszych ogniw jest człowiek. Od właściwych predyspozycji personelu obsługi, serwisu technicznego, nadzoru zależy powodzenie takiego przedsięwzięcia. Dobór personelu należy przeprowadzić w sposób metodyczny. Każda z osób powinna zostać zweryfikowana przez Policję, profesjonalnie przeszkolona do pracy w ww. warunkach oraz powinna podpisać stosowne oświadczenie o bezwzględnym zachowaniu tajemnicy służbowej. Do tego rodzaju pracy najodpowiedniejsi są emerytowani policjanci lub strażnicy miejscy.

Ponadto operatora stacji powinna cechować łatwość przyswajania podstawowej wiedzy technicznej, umiejętność podejmowania decyzji, wysoka sprawność manualna i operatywność. Cechy te można określić na podstawie specjalnych testów. Operator systemu musi w odpowiedni sposób kontrolować pracę urządzeń systemowych w celu wykrycia prób ewentualnego sabotażu lub innych nieprawidłowości. Zaleca się wyznaczenie jako administratora systemu osoby posiadającej większy zakres wiedzy i uprawnień, aby w przypadku konieczności wprowadzenia drobnych modyfikacji użytkowych

¹⁷ Tamże.

odbywało się to w sposób natychmiastowy oraz w przypadku drobnych usterek funkcjonalnych można było je natychmiast likwidować. W poszczególnych punktach kamer operator winien kontrolować warunki obserwacyjne i na bieżąco je korygować, tak by nie istniała możliwość ograniczenia pola obserwacji. W szczególności dotyczy to zjawiska rozrastania się drzew i krzewów, jak również pojawiania się np. nowych budowli lub elementów dekoracyjnych czy reklamowych. Wszelkie usterki zauważone w systemie należy zgłaszać natychmiast do serwisu technicznego. Inwestor powinien wspólnie ze wszystkimi lokalnymi służbami opracować szczegółowe instrukcje postępowania we wszystkich możliwych przypadkach. Innym zagadnieniem jest serwis techniczny.

W szeroko pojętym monitoringu wizyjnym należy pamiętać, że polega on na ścisłym współdziałaniu dwóch nierozzerwalnych czynników:

1. technicznego (sprzęt elektroniczny, system informatyczny),
2. ludzkiego (operator systemu, koordynator sił reagujących, siły interwencyjne).

Biorąc pod uwagę zawodność i brak obiektywizmu czynnika technicznego oraz nadrzędną rolę człowieka w systemie monitorowania obiektów należałoby się zastanowić nad zakresem obowiązków pracownika pełniącego rolę operatora systemu. Wytyczenie tych obowiązków pozwoli na właściwy dobór kadry ludzkiej do wykonywania tego typu pracy. Aby zobrazować wymagania stawiane pracownikowi obsługującemu system monitoringu oraz koordynatorowi systemu na potrzeby niniejszej publikacji wykorzystano ofertę pracy w straży miejskiej w jednym z mazowieckich miast. Oferta zawiera zarówno wymogi formalne jak i zakres obowiązków stawianych kandydatowi.

3.2. Określenie wymagań związanych ze stanowiskiem operatora monitoringu wizyjnego

Wymagania niezbędne:

- obywatelstwo polskie,
- ukończone 21 lat,
- korzystanie w pełni z praw publicznych,
- wykształcenie co najmniej średnie,

- nienaganna opinia,
- niekaralność sądowa,
- uregulowany stosunek do służby wojskowej.

Zakres zadań wykonywanych na stanowisku: dyżurnego operatora Studia Monitoringu Wizyjnego Miasta

Obowiązki:

- obserwacja oraz monitorowanie osób i mienia, celem ochrony spokoju i porządku na terenie miasta,
- obserwacja oraz monitorowanie osób i mienia, w celu prewencyjnego zapobieżenia popełnianiu przestępstw, a także ujawnianie tych osób i reagowanie przy współpracy z właściwymi organami ścigania,
- na żądanie organów uprawnionych, zabezpieczanie i udostępnianie nagrań oraz innej dokumentacji dowodowej Systemu ze zdarzeń będących przedmiotem postępowania,
- czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego – w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym,
- współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
- zabezpieczanie od strony dowodowej i monitorowanie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia albo miejsc zagrożonych takim zdarzeniem, do momentu przybycia właściwych służb, a także podczas wykonywania przez nich czynności,
- realizacja zadań zleconych przez dyżurnych kierowników zmian,
- współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,

- reagowanie na zdarzenia z udziałem osób, które swoim zachowaniem dają powód do zgorznięcia w miejscach publicznych, znajdując się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu i zdrowiu innych osób,
- wykonywanie innych określonych przez przełożonych zadań w ustawowym zakresie obowiązków w ramach zarządzeń i poleceń służbowych.

Zadania realizowane są w czasie służby w Studio Monitoringu zgodnie z wytycznymi postawionymi przez przełożonych.

Odpowiedzialność:

- dyżurny operator podlega szczególnej odpowiedzialności prawnej za naruszenia podczas pełnienia obowiązków, określonej aktami prawnymi w zakresie kodeksu karnego, kodeksu pracy, regulaminu pracy,
- dyżurny operator zobowiązany jest do zachowania tajemnicy służbowej poza miejscem pracy oraz wykorzystywania Systemu Monitoringu wyłącznie, zgodnie z jego przeznaczeniem,
- w zakresie zadaniowości podlega codziennej ocenie i rozliczaniu z nałożonych zadań przez przełożonych oraz ocenie w systemie oceny terminowej.

Wymagane dokumenty:

- życiorys /CV/,
- list motywacyjny,
- dokument poświadczający wykształcenie /ksero dokumentu ukończenia szkoły lub uczelni/,
- kwestionariusz osobowy,
- zaświadczenie o niekaralności,
- dowód osobisty /ksero/.

Preferowani będą kandydaci posiadający kwalifikacje i umiejętności z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochrony mienia i osób w wieku do 55 lat, posiadający zaopatrzenie emerytalne.

Literatura

- Danilewicz W., *Prawne pojęcie wizerunku*, „Edukacja Prawnicza” nr 6 (117)/2010.
- GIO DO, *Wymagania w zakresie regulacji monitoringu*, http://www.atosochrona.pl/wgrane_pliki/monitoring.pdf.
- Grzybowski S., *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych Kodeksu cywilnego*, Warszawa 1957
- Kister Ł., *Prawne aspekty dopuszczalności monitoringu wizyjnego – ochrona wizerunku osób*, „Ochrona Mienia i Informacji” nr 6/2010.
- Kosiarski M., *Ostrożnie udostępniamy informacje o sobie. Rozmowa z Michałem Serzyckim* – GIO DO, „Rzeczpospolita” z 10.11.2008.
- Kryszkiewicz M., *Zero prywatności dla niebezpiecznych więźniów*, „Gazeta Prawna” z 26.02.2009 r.
- Makosz A., *Informacje z ulicznych kamer poza kontrolą*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 11.06.2010 r.
- Malinowski T., *Aspekty prawne a prawa dziecka w świetle zastosowania systemów monitoringu wizyjnego*, „Zabezpieczenia” nr 4/2011.
- Ordysińska M., *Aspekty prawne funkcjonowania systemów monitoringu wizyjnego w Polsce. Cz. II. Konwencje prawne funkcjonowania systemów monitoringu*, „Systemy Alarmowe” nr 5/2006.
- Ritterman S., *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*, Kraków 1937.
- Waszkiewicz P., *Wielki Brat. Rok 2010. Systemy monitoringu wizyjnego – aspekty kryminalistyczne, kryminologiczne i prawne*, Warszawa 2011.
- Sprawozdanie z działalności GIO DO za rok 2000.
- Sprawozdanie z działalności GIO DO za rok 2003.

Zakład Prewencji i Ruchu Drogowego

podinsp. Jacek Wróbel
nadkom. w st. spocz. Piotr Podsiedlik

Szkoła Policji w Katowicach
ul. gen. Jankego 276
40-684 Katowice-Piotrowice
www.katowice.szkolapolicji.gov.pl

